

Wagner:

See on meeletepe! Mina ei näe muud kui halli munka.

Faust:

Ta justkui punuks püüniseid meie ümber.

Wagner:

Arglikult käib ta oma rada ja meie oleme talle kaks tundmatut.

Faust:

Ring tõmbub kokku. Ta ongi siinsamas . . .

Wagner:

Silmitse teda: lihtsalt üks hall munk. Ei mingi tont. Ta pomiseb palveid ja sõrmitseb roosipärga. Lähme, Õpetaja.

II pilt Fausti töötuba. Öö.

Faust:

Öö hõlma vajunud põldudelt, aasadelt, vaikeselt radadelt tulen ma tagasi, tundes sügavat rahu ja püha salapära. Südame võikad kired puhkavad unustuse rüpes. Tunnen vaid palavat armastust inimese ja Jumala vastu! Aasadelt tulen koju ja igatsen Evangeeliumi järele. Valmistun mediteerima.

Hei! Kes seal karjub? Munk! Mis ma näen . . . Vend, võin jagada sinuga oma kongi, kui sa ei mõirga . . . Noh? Sa uurid mind ega poeta sõnagi . . . Mis hirmsa tondi ma olen küll endaga kaasa vedanud? Fuuria, deemon või viirastus, sa oled mu meelevallas! Sinu sugu on võimetu Saalomoni kõikvõimsa märgi ees.

Mefistofeles:

Mis põrgulärm! Mida härra soovib?

Faust:

See oligi siis munga tuum!? Rüütel! See ajab ju naerma. Mis su nimi on?

Mefistofeles:

Väiklane ja lapsik küsimus mehelt, kes põlgab sõnade seadmist ja usub vaid asjade Olemust.

Faust:

Teie nimel, mu härra, on selline väärtus, et temas ilmnebki Olemus. Noh, ütle, kes sa oled siis?

Mefistofeles:

Ma olen osa jõust, mis kõikjal tõstab pead ja Kurja kavatseb, kuid korda saadab Head.

Faust:

Ja mida peaks tähendama säärane veider sõnamäng?

Mefistofeles:

Ma olen vaim, kes alati kõike eitab: tähti, lilli. Mu irved ja mu riiuhimu ei anna Loojale asu. Ma ihkan Olematust ja Loodu üldist hävingut. Minu elu element on see, mille nimeks patt, Surm ja Kurjus!

Ma naeran ja ähvardan ainsa silbiga: «Ei!» Hävitan ja võrgutan, mõirates ja sisistades: «Ei!» Ma puren, ma hullutan, vilistan, vilistan, vilistan!

Olen osa kõiksest varjupaigast — Pimedusest. Olen Pimeduse poeg ja minust saab uuesti Pimedus. Kui praegu ongi valgus usurpeerinud mu mässuskeptri, ei kesta see heitlus kaua, ja Päiksele ja Maale saab osaks Häving!

Ma naeran ja ähvardan ainsa silbiga: «Ei!» Hävitan ja võrgutan, mõirates ja sisistades: «Ei!» Ma puren, ma hullutan, vilistan, vilistan, vilistan!

Faust:

Sa veider Kaose poeg.

Mefistofeles:

Ja sina — kui sooviksid mu osanikuks saada, oleksin kohemaid meeldi nõus ja hüüaksin end su kaaslaseks või, kui tahad, su orjaks ja sulaseks.

Faust:

Ja mida leping minult vastutasuks nõuab?

Mefistofeles:

Sellega on aega.

Faust:

Ei, olgu leping! Räägi selget keelt!

Mefistofeles:

Siin astun mina sinu teenistusse ja täidan väsimatult su soovid, aga seal «all» — kas mõistad? — on lood vastupidi.

Faust:

Sealpoolne elu ei häiri mu mõtteid.

Kui annad mulle tunnigi puhkust, milles hing leiab rahu; kui äratad süngeist mõtteist mu enda ja kogu maailma; KUI SAABUB AEG,

MIL ÜTLEN PÕGENEVALE VIIVULE: «OH ILUS HETK, OH VIIBI VEEL!» — sel hetkel las ma suren ja neelaku mind Allilm.

Mefistofeles:
Hüva!

Faust:
Lööme käed.

Mefistofeles:
Nii, ongi tehtud. Täna ööst saadik teenin oma isandat ta õistel orgiatel kui lakei.

Mefistofeles ja Faust:
Täna ööst saadik teenin oma isandat ta õistel orgiatel kui lakei.

Faust:
Millal me algame?

Mefistofeles:
Sedamaid!

Faust:
Tubli. Las käia, kähku! Kuhu me läheme?

Mefistofeles:
Kuhu iganes soovid.

Faust:
Kuidas siit välja saab? Kus on hobused, tõllad, kannupoisid?

Mefistofeles:
Piisab, kui laotan laiali selle mantli. Meie reis läheb läbi õhu.

Esimese vaatuse lõpp.

TEINE VAATUS

Faust: Kes iialgi nii kõike suutis mõista, et väita võis: «Ma usun Jumalat!»?

(Goethe)

I pilt. Marta aed.

Faust (Heinrichi nime all) ja Margareta ning Mefistofeles ja Marta jalutavad paariti.

Margareta:

Kuulus ja tark rüütel, kuidas võib teid ometi veedelda üks külatüdruk oma matsliku jutuga?

Faust:

Su purpurhuulilt kõlav hääl on haldjalik. Kõnele, kõnele...

Margareta:

Oh, ärge suudolge mu karedat kätt!
(mööduvad)

Mefistofeles:

Mis viga noorel mehel mööda ilma ringi joosta ja lõbu ning seiklusi otsida! Aga kui tuleb sünge raugapõlv, sureb ta üksi oma lesevoodis. Kui kurb! Hirmuga näen ma ette seda tundi.

Marta:

Te teete nalja. Mõelge veidi. Praegu on veel aega.
(mööduvad)

Faust:

Anna andeks need jultunud sõnad, mis mul lipsasid huultelt, kui nägin esimest korda su näo imelist veetlust.

Margareta:

Ma piinlesin ja muretsesin, rüütel, ja kartsin endamisi, et peate mind siivutuks tüdrukuks. Ma nutsin ja valasin pisaraid, kuid teie näoilme jäi mulle alatiseks südamesse.

Faust:

Jätka, jätka, mu arm.
(mööduvad)

Mefistofeles:

Juba igivana kõnekäänd ütleb, et tark naine on harukordne asi.

Marta:

Tõesti? Nii et teid pole siis veel lõksu veetud?

Mefistofeles:

Uskuge, ma ei tea, mis on armastus.

Marta:

Kas ka ükski puudutus ega unistus pole teis kunagi kirge lõõmama pannud?

Mefistofeles:

Uskuge, ma ei tea, mis on armastus.
(mööduvad)

Margareta:

Ütle mulle, Heinrich, kas sa usud Jumalat?

Faust:

Ma ei taha kõigutada heade südamete usku. Räägime muust. Selle eest, keda armastan, annaksin vere ja elu.

Margareta:

Sellest ei piisa. Peab uskuma, aga sina ei usu millessegi, Heinrich.

Faust:

Kuula mind, hurmav ingel. Kes sõandaks kindlalt väita: «Ma usun Jumalat.»? Pühakute sõnad on pilge selle tõe kõrval, mida mina nõuan. Kuid veel vähem sõandaks keegi öelda: «Ma ei usu.» Kui su süda on tulvil tõelist, sõnulsetamatut armastust, siis kutsud sa seda joovastust: Loodus! Armastus! Müsteerium! Elu! Jumal! Sel pole tähtsust, nimi ja sõna on kui suits ja pettepilt, võrreldes tunde endaga.

Margareta:

Ma pean minema, jumalaga!

Faust:

Ütle, oled sa sageli üksi kodus?

Margareta:

Meie pere on pisike. Minu hooleks on aed, toidulaud, kõik tegemised ja toimetused, ma ketran ja teen kaasa igas töös. Ema on õige nõudlik, kuid ometi mööduvad kõik päevad rõõmsalt ja rahulikult.

Faust:

Ütle, kas ei võiks ma eales kas või ainsagi magusa tunni veeta koos sinuga, et meie südamed ühtiksid?

Margareta:

Ma ei maga üksi ja emal on kerge uni. Kui tema sind kuuleks, sureksin...

Faust:

Ole rahulik. Näe, võta: kolm tilka seda jooki toovad sügava ja rahuliku une.

Margareta:

Sa annad... ega sellest emale midagi halba ei sünni?

Faust:

Mitte midagi, mu kaunis, hurmav ingel!...

Margareta:

Halastaja Jumal, ma olen kogenematu maailma asjades ja armastuses. Ma tunnen südames salajast armupuhangut.

Faust:

See on taevalik ihalus, see on elu jumalik ime — tohutu ja igavene! Pidurdamatu ja piiritu!

Marta:

Oh, kas tõesti? Nii et teid ei olegi veel lõksu veetud?

Faust:

Oh, ma tunnen salajast armupuhangut... Jää siia, Margareta!

Margareta:

Pakku, pakku, ruttu, ruttu!

Marta:

Jookse, jookse, ruttu, ruttu! Pakku, pakku, joostes, joostes!

Faust:

Tule, tule, mu armas! Kuhu sa jooksed? Kuhu põgened? Margareta!

Mefistofeles:

Marta, Marta, kuhu sa jooksed?

Margareta ja Marta:

Pakku, pakku!

Faust ja Mefistofeles:

Käes oled, käes oled!

Kõik neli:

Ma armastan sind, ma armastan sind!

Mefistofeles:

Oh! Ma armastan sind!

II pilt. Volbriöö.

Metsik paik Harzi mägedes.

Mefistofeles:

Las käia, kõnni, kõnni! Taevas on pime, nõlv on järsk. Las käia, kõnni, kõnni, sest kaugel, kaugel kõrgub vana Saatana mägi.

Faust:

Paharet, paharet, kiire ja kerge, kes sa helgid üksi üksildasel rajal! Tule lähemale, sest nõlv on nii pime.

Mefistofeles:

Kõnni, kõnni, kõnni!

Kuula! Mets mühiseb ja kõrgete hongade hiigelkämblad löövad vastamisi. Kuula, kuula! Sügavalt oru põhjast kuulen tuhande hääle ulgumist . . . läheneb põrguliste parv . . . Oh imet! Juba kõmavadki mäeveerud, salad ja taevaski pöörasest nõialaulust.

Nõiad:

Ronime, ronime, aeg ei oota, peame jõudma kuningas Peltsebuli ballile! Käes on saatuslik öö — Volbriöö. Kes esimesena üles jõuab, seda ootab lisatasu. Üles, üles!

Sortsid:

Las käia, ärksamalt, aeg ei oota, meie kaaslannad on juba üleval. Käes on koletu Volbriöö. Kes esimesena üles jõuab, seda ootab lisatasu. Üles, üles!

Oleme igavikus ja päästetud! Sabat!

Mefistofeles:

Tehke teed Mefistofelesele, oma Kuningale! Oh kõdunev, uskumatu sugu! Kõik jumaldagu mind ja langegu alandlikult põrmu Kuninga ees!

Koor:

Oleme põrmus Mefistofelese, oma Kuninga ees! Kõik alandavad ennast sinu ees!

Mefistofeles:

Rahvad! Miks te ei anna skeptrit ja valitsejantlit oma ainsale Kuningale? Kas minu vägev käsi peab pigistama tühjust?

Koor:

Siin on mantel, ära vihasta. Nüüd kuuletuvad sulle taevas, maa ja meri!

Mefistofeles:

Mul on troon ja skepter, ma olen oma kuningriigi kõrk despoot! Kuid tahan pigistada oma rusikasse kogu maailma!

I koor:

Puhume katla all tuld!

II koor:

Segame katlasse nõiarohtu!

III koor:

Lööme tantsu katla kohal!

Kogu koor:

Võta, oo vürst, siin on kogu maailm.
(annavad Mefistofelesele klaaskera)

Mefistofeles:

Siin ongi maailm — tühi ja ümar, mis tõuseb ja vajub, hüppab ja hiilgab ja lööb ringtantsu ümber päikese. Vahel väriseb, vahel prahvatab, samas annab, samas hävitab, kord on viljatu, kord on viljakas. See ongi maailm.

Tema laial vanal turjal elab nurjatu ja arutu, kõrk, arg, õel, kaval sugu, kes iseennast õgib selle kõlvatu maailma äärest ääreni. Saatan on talle vaid tühipaljas muinasjutt, Põrgu on naeruks ja pilkeks, pilkeks ja naeruks ka Paradiis. Jumala eest! — nüüd on minu kord naerda, kui mõtlen, mida ma nende eest varjan. See ongi maailm.

Koor ja riddatantsijad:

Tantsime, tantsime, sest maailm on langenud! Tantsime, tantsime, sest maailm on hukkunud! Saatustliku kera elutuul kildudel puhkegu, keerelgu põrgulik tants!

Faust:

Oo õudust, õudust!

Mefistofeles:

Mis on?

Faust:

Seal kaugel uduses taevas on kahvatu kurb tütarlaps — kas sa ei näe? . . . Ta astub raskelt, jalad ahelais! Kui valus nägemus . . . See armas kuju meenutab mulle Margaretat.

Mefistofeles:

Pööra pilk ära! See on eksitav varjukuju ja paha viirastus, kes halvab südame sellel, kes teda vaatab. Pööra pilk Medusalt, sa petetud hing!

Faust:

Need taevasinised silmad on pärani nagu kooljal! Ja see valge rind, mida katsin kirglike suudlustega. Jah, see on Margareta, mu ingel!

Mefistofeles:

Pööra pilk ära! Iga mees, kes on armastanud seda vampiiri, õhkab ta järele.

Faust:

Ah! Mis veider kee ümbritseb tema kaela veritseva rõngana.

Mefistofeles:

Tal on pea otsast ära: Perseus raius selle maha.

Kõik:

Tantsime, tantsime, sest maailm on langenud! Tantsime, tantsime, sest maailm on hukkunud! Saatusliku kera vanadel kildudel puhkegu, keerelgu põrgulik tants. Sabat! Tantsime, tantsime, sest aeg ei oota! Möllaku mäe peal põrgulik tants!

Teise vaatuse lõpp.

KOLMAS VAATUS

Vangla.

Mefistofeles: Ta on hukka mõistetud!

(Goethe)

Margareta:

Möödunud öösel merepõhja heitsid nad mu lapse. Ja et mind hulluks ajada, räägivad, et mina uputasin ta. Õhk on külm, vangikong õudne. Ja mu kurb hing lendab minema nagu värvuke metsapõuest... Surmaunne suikus mu ema. Ja õuduste tipp: nad ütlevad, et mina mürgitasin ta. Õhk on külm, vangikong õudne. Ja mu kurb hing lendab minema nagu värvuke metsapõuest... Halastust!

Faust:

Päästa ta!

Mefistofeles:

Kuid kes ta lükkas kuristikku? Mina? Või sina? Ma teen, mis suudan. Siin on võtmed. Vangivahid magavad, nõiahobused on pagemiseks valmis.

Margareta:

Halastaja Jumal! Siin nad on... Appi! Õudne on surra...

Faust:

Rahune, rahune! Ma päästan su!

Margareta:

Sa oled... inimene... Halasta mulle!...

Faust:

Tasa, Margareta!

Margareta:

Sina! Oh taevas! Räägi veel! Kas sa päästad mu? Oh, sa oledki mu päästnud! Näe, ongi tänav, kus ma sind esimest korda nägin! Näe, ongi Marta aed...

Faust:

Oh, tule ometi, tule!

Margareta:

Jää kauemaks . . . jää kauemaks! . . .

Faust:

Tee ruttu, muidu maksame viivituse eest kallist hinda!

Margareta:

Miks sa ei suudle mind? Su huuled on kui jää . . . Mis on juhtunud su armastusega?

Faust:

Lõpeta, lõpeta!

Margareta:

Sa tunned haledust ja vabastad mind ahelaist, kuid sa ise ei tea, kelle oma kaastundega päästad! . . . Ma mürgitasin oma vaese ema ja uputasin lapsukese! . . . Anna oma käsi! . . . Kuula! . . . Ma räägin sulle, mis järjekorras olgu need sünged hauad, mida homme pead kaevama . . . Sinna kõige haljama muru alla mata mu ema, surnuaia kauneimasse paika, . . . kõrvale aga, lähedale, kaeva ka minu, vaese, haud . . . ja puhaku mu laps minu rinnal.

Faust:

Oh, ma vannutan sind — põgeneme!

Margareta:

Ei! Selle ukse taga on põrgu. Miks sa põgened? Miks sa ei peatu? Ma ei saa sulle järgneda! . . . Pealegi on elu mulle piinaks. Mida on mul maa peal teha? Pean koorukesehaaval kerjama leiba, hingel kuritegude õudne koorem.

Faust:

Vaata minu poole! Kuula armastaja häält, mis anub sind! Tule, põgeneme!

Margareta:

Jah, põgeneme . . . Mulle heiastubki lummav rahulik varjupaik, kus elame igavesti magusalt koos.

Faust ja Margareta:

Kaugel, kaugel, avara ookeani lainetel, keset mere karget hingust, vetikate, õite ja palmide vahel näen varjulise vaikse sadamana väikest helesinist saart. Näen kirkas taevas, mida rüütab vikerkaar, peegeldumas päikese naeratust. Vabade, ekslevate, lootvate, õnnelike armastajate põgenemistee viib lennul sellele saarele.

Mefistofeles:

Koidab!

Margareta:

Saatan mõirgab!

Faust:

Tule, kiirusta, aeg on üürrike!

Margareta:

Ära jäta mind maha!

Mefistofeles:

Juba kaigub nende väravate tagant surmapasun.

Margareta:

Suur Jumal, kannata minust kaugele see kiusatus! Jäigad köidikud rebivad mu liikmeid. Oh Jumal, aita mind . . . mind viiakse surma! Juba löi mu pea kohal helkima kirvetera.

Faust:

Kaunis laps, piinatud hing! Et ma näeksin jälle rahu su kahvatul palgel, lõpeta asjatute ohete voog! Vaja on põgeneda!

Mefistofeles:

Lõpetage need tühjad sõnad, juba koidab! Kuulen juba nõiahobuste hirnumist. Vaja põgeneda!

Faust:

Parem, kui mind poleks üldse sündinud!

Mefistofeles:

Tohoh?

Margareta:

Kes tõuseb? Kes tõuseb maa seest? See on koletis! Mida tahab see äraneetu siit pühast varjupaigast? Aja ta minema! Võib-olla tahab ta mind!

Faust:

Oh, vali elu ja tule! Vali elu, Margareta!

Mefistofeles:

Järgne mulle, või ma jätan teid mõlemaid tapakirve alla!

Margareta:

Tärcabki kahvatu koidukuma . . . Mu viimane päev on käes . . . Sellest pidi saama meie hiilgav pulmapäev! Kõik mu elus on lõppenud! . . . Vaiki! . . . Ärgu teadku keegi, et sa armastasid Marga-